סעודה שלישית בערב יו"ט

נערך ע"י יחזקאל הרטמן

תוס' שבת קיח.

במנחה מצילין מזון סעודה אחת. מכאן משמע דזמן אכילה שלישית בשבת היא מן המנחה ולמעלה דלא כאותם שמחלקין סעודת שחרית ומברכין בינתים ומיהו מהא דאמרינן בפסחים בפ"ק (דף יג.) י"ד שחל להיות בשבת משייר מזון שתי סעודות אין רואה מדאין משיירין מזון ג' סעודות שאין לעשות ב' סעודות שחרית דהא כיון שאוכל הכל שחרית תשיב כסעודה אחת ועוד אומר ר"י שיש כאן איסור ברכה שאינה צריכה כדאי' בפ' בא לו (יומא

מאי לאו דלא אכל לין מזון שתי סעודות דאכל במנחה מצילין לאו דלא אכל לא

שולחן ערוך סי' רצא

ב [ה] זמנה משיגיע זמן המנחה דהיינו ג משש שעות ומחצה ולמעלה **ואם עשאה** קודם לכן **(א) לא קיים מצות** סעודה שלישית: הגה [ו] ג) יש אומרים דאסור לשמות מים אין מנחה למעריב בשבת [ז*] דאז מחזיק הנשמות לגיהנם ועל כן [ח] **ד** אין לאכול סעודה שלישית אין מנחה למעריב אלא יאכל אותה קודם מנחה [ט] ג) ויש אומרים דיותר טוב להתפלל **ה** מנחה תחילה וכן נוהגים בכל מדינות אלו [ח] ומכל מקום אין לשמות (ג) מים ד) מן הנהרות אבל בבית שרי וכל שכן שאר משקין דשרי [ט] ה) ויש אומרים דאין אסור אלא תוך שנים עשר חודש על אביו ואמו [י] ו) ויש אומרים דאיסור זה של שתיית מים (ג) אינו רק בערב שבת:

ג [א] **אם נמשכה סעודת הבוקר עד שהגיע זמן המנחה ו יפסיק הסעודה ויברך** (ג) **ברכת המזון ויטול ידיו ויברך ברכת המוציא ויסעוד ונכון הדבר שאם לא היה עושה כן מאחר שנמשכה סעודת הבוקר עד אותה שעה לא היה יכול ז לאכול אחר כך (ב) אלא אכילה** (ד) נסה: הגה **ח** [ז*] אבל מי שיודע שאפשר [ה] לאכול אחר שיתפלל מנחה עם הצבור לא יעשה סעודה שלישית קודם מנחה מיהו אם עשאה יצא:

משנה ברורה סי' רצא

הָיוּ בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת שֶׁל לֵיל שַׁבָּת: ג (יד) וּבֵרַךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן וְכוּ'. וְכָתְבוּ הָאַחֲרוֹנִים שֶׁאַחַר כָּךְ יָקוּם וְיֵלֵךְ מְעַט בֵּינְתַיִם, וְהַנִּשְׁאָרִים בַּמְּקוֹמָן לֹא יָצְאוּ יְדֵי חוֹבָתָן דְּהָוֵי כְּסְעוּדָה אַחַת. וְכָתַב הַבַּיִת יַוֹסֵף (ד"ה

מגן אברהם סי' רצא

סעודה שלישית: **ה מנחה תחילה.** דאסור לאכול עד שיתפלל (טור עמוד קלו). (ה) **ור"ת** [שו"ת ספר הישר סימן מה אות ו] סבירא ליה דסעודה קטנה שרי, כמו שכתוב סימן רל"ב [סעיף ב בהגה]:

פתוחה: **ח אבל מי שיודע כו'.** ונראה לי דאפילו תל יום טוב במוצאי שבת, אם יודע שיוכל לחזור ולאכול קודם שעה עשירית לא יחלק סעודת שחרית לשתים, דהא יש אומרים דאסור לעשות כן משום ברכה שאינה צריכה, עיין סוף סימן רט"ו [מ"א ס"ק ו] וסימן תקכ"ט

ביאור הגר"א סי' תקכט

שבת, וכן כסות נקיה, ע"ש. וזהו שנאמר בשבת ענג, וביום הכיפורים כבוד לבד, וכנזכר לעיל [ס"ק ג]: [ד] **מיהו אם כו'.** דאפילו אם הוא חול אין אסור אלא לקבוע סעודה. ועיין מ"א [ס"ק ב] שכתב דמהרי"ל אזיל לשיטתו כו'. ודבריו צ"ע, דהא אמרינן בהדיא בגמרא מתשע שעות ולמעלה כו' [שם צט, ב], לא קשיא כאן קודם תשע כו' [שם ק, ב], ודוקא בערב פסח סבירא ליה להר"ן [שם כג, א ד"ה ואיבעיא] דסמוך למנחה גדולה, דפסק הבעיא [שם קז, א] לחומרא, ע"ש, אבל הרב [המהרי"ל] מיירי במי ששכח עד מנחה קטנה. וכן הוא במהרי"ל [הלכות יום טוב עמוד קסד-קסה] וז"ל בקיצור, נשאל ממהרי"ל על סעודה שלישית בשבת ערב יום טוב ושכחה עד אחר מנחה קטנה אם מותר או מצוה לעשותה בפת, או במיני תרגימא. והדעת נוטה לעשותה בפת, אף על גב דהא דאמרינן [שם ק, א] הלכה כרבי יוסי [בערב שבת], דוקא לאפסוקי אבל לאתחולי אסור, מכל מקום בחל בשבת עשה דשלש סעודות דוחה לתיאבון שהוא מדרבנן, דאי הוה דאורייתא (הל"ל) [הוי ליה] להפסיק אפילו בערב פסח [ה]. והשיב, דע דשלש סעודות גם כן דרבנן, ומה שכתוב [שבת קיז, ב] שלש היום [שמות טז, כה] אסמכתא היא, וראיה מדפסק ר"ת דנשים חייבות בשלש סעודות שאף הן היו באותו הנס, כמו שכתבו הר"ן [שם מד, א ד"ה וכתב] והמרדכי בפרק כל כתבי [שם רמז שצז] משמו, וזה לא שייך כי אם בדרבנן, ועיין תוספות דפסחים ק"ח ב' ד"ה (היו) [שאף] כו'. ומה שכתבת דלא שריא לאתחולי, ליתא אלא להלכות גדולות [סימן ב עמוד צד], אבל שאר פוסקים חולקים, אלא שהמרדכי [שם דף לד, ד] מיישב דברי הלכות גדולות ומסיק דיש להחמיר שלא להתחיל, והיכא דאשתלי ולא עבד שלש סעודות כדאי הם הני רבוואתא לסמוך עלייהו בשעת הדחק ובפת מלעשות במיני תרגימא, [ע"כ מהמהרי"ל]. ור"ל, דלדעת התוספות [יומא עט, ב ד"ה מיני; סוכה כז, א ד"ה במיני] אינו יוצא בהן, כמו שכתוב בסימן רצ"א סעיף (ו') [ה] [וס"ק יד-טו]: [ז] **ומצוה ללוש כו'.** ירושלמי פרק קמא דשבת [הלכה ג] רבי חייא מקדיר לרב, אי

תוס' פסחים ק.

רבינו יחיאל אומר מדפסיק כר' יוסי בהפקרה בההוא עובדא מכלל דלכתחלה לא קי"ל כוותיה ועוד כתב בה"ג דבע"ש אין להתחיל לאכול מן המנחה ומעלה דאפי' ר' יוסי לא קאמר אלא דלא יפסיק אבל לאתחולי לא וע"כ ה"פ דלא קי"ל כרבי יוסי אלא להפסקה אבל לא להתחיל: **שהין** מסובין. והתחילו בהיתר שהרי רבי יהודה היה שם.

ביאור הלכה סי' תקכט

* **בערב־יום־טוב כמו בשבת.** עיין במגן־אברהם שכתב דהוא הדין ביום־טוב ראשון יש למנוע מלקבוע סעודה מתשע שעות ולמעלה [שהוא ערב יום־טוב שני] כדי שיאכל בלילה לתיאבון, והתעתיקוהו האחרונים. ולענ"ד דעתי אין דין זה ברור, אחרי שבאמת העיקר הוא יום־טוב ראשון, דאנן בקיאין בקביעא דירחא, ואף דבודאי אנו צריכין להחמיר בו מלעשות שום מלאכה וכן כל השבותין כמו ביום־טוב ראשון (אם לא לצורך חולה, וכדלעיל בריש סימן תצ), היינו לענין עצם יום־טוב כשכבר בא זמנו, אבל שנחמיר מלאכול ביום־טוב ראשון בעת שתאב לאכול, כגון בחג השבועות שהיום גדול, ונשויהו לספיקא שמא היום חול והוא ערב־יום־טוב וכדי שיאכל בלילה לתיאבון, מנין לנו דבר

אגרות משה או"ח ח"ג סי' סח

ולכן מוכרחין לומר דגם המג"א אינו אוסר כשלא סידר זמני אכילתו ונזדמן שהוא רעב ומטצער, אבל כוונת המג"א הוא דיש לו לסדר זמני אכילותיו באופן שלא יצטרך לאכול מן המנחה ולמעלה, דבלא צער ובלא מעשה הניכר ליכא זלזול בשביל מחשבותיו דהא לא ניכר מאיזה טעם הוא מסדר באופן זה אכילותיו

טור, בית יוסף וב"ח סי' רצא

[ג] וכן היה עושה אדוני אבי זי"ל וכו'. הוא ז"ל כתב בתשובה (כלל כב סי' ד) שכך לאה רבותיו נוהגים וכן הוא נוהג אחריהם ואע"פ שתוספות (שם) כתבו שר"י אומר שאין להפסיק באמצע סעודה משום איסור ברכה שאינה צריכה מיהו הוא ז"ל דכיון שהוא מפסיק לכבוד שבת אין כאן משום מרבה בברכות שלא לצורך, וכתב הוא ז"ל בתשובה אחרת (שם סי' יג) שאין לברוח כן בציבור דכיון שאם אוכל קודם תפות אינו יכול להפסיק אין הציבור נקיאין מזה. וכתוב בתשב"ץ (קטן סי' כא) שמהר"מ בחורף שהימים קצרים היה עושה סעודה שלישית על השלחן מיד אחר ברכת המזון:

וכן היה עושה אדוני אבי הרא"ש וכו'. כתב מהרש"ל (שם) וז"ל ומהרדכי כתב שטוב להפסיק מעט מיניהם שלא ליטול ידיו מיד אחר ברכת המזון וכן ראיתי נוהגין להפסיק מעט בדברי תורה או בטיול קצת עכ"ל:

פסחים צט:

והתניא לא יאכל אדם בערב שבת וימים טובים מתשע שעות ולמעלה כדי שיכנס לשבת כשהוא תאוה דברי רבי יהודה רבי יוסי אומר אוכל והולך עד שתחשך

רשב"ם פסחים ק.

א"ב לא נפסיק כו'. שמעינן מהכא דבערבי פסחים אסור לאכול מסוף ט' שעות ולמעלה כשהם מתני' אבל בערבי שבתות וי"ט מותר לאכול מן המנחה ולמעלה דהא קתני לן מנא דמתני' כרבי יוסי מדנקטו ערבי פסחים מכלל דבשאר י"ט שרי וקי"ל נמי (עירובין ד' מו:) הלכה כר' יוסי מתמינו דר' יוסי אפי' להתחיל ולאכול אחר ט' שרי בהדיא לקמן

תוס' פסחים ק.

מצות שלש סעודות אבל אם הגיע זמן המנחה יכולין לעשותה מיד אחר (ז) **סעודת שחרית וכן היה עושה אדוני אבי הרא"ש ז"ל היה מברך ברכת המזון והיה** (ח) **נוטל ידיו ומברך עליהם ומברך המוציא והיה אומר שיותר טוב לעשות כן כיון שנמשכה סעודת הבוקר עד אחר המנחה ואם לא היה עושה מיד השלישית לא היה יכול לאכול אחר כך אלא אכילה גסה: [בב(ג)] ורבינו תם** (ספר הישר תשובות סי' מה ס"ו וסי' מח סי"ב) **הנהיג שלא לאכול בשבת בין מנחה לערבית משום דאיתא במדרש** (עי' מדרש שוחר טוב יא ו) **כל השותה מים בשבת** (ט) **בין השמשות כאילו גוזל המתים** ב) **ועל כן הנהיג לעשות סעודה שלישית קודם המנחה. והרמב"ם ז"ל** (פ"ל ה"י) **כתב הולך לבית המדרש וקורא עד המנחה ומתפלל מנחה ואחר כך קובע סעודה שלישית, ונראה דהכי עדיף טפי** (ג) **דכיון שהגיע זמן המנחה** (י) **אסור לאכול עד שיתפלל:**

סי' תקכט סעיף א ומגן אברהם

א [א] (ג) **מצות יום טוב לחלקו חציו לבית המדרש** [א] **וחציו לאכילה ושתיה** ב [ב] **ואל יצמצם בהוצאת יום טוב** ג [ג] **וצריך לכבדו ולענגו כמו בשבת:**

הגה **א** [ד] [ו] ואסור לאכול ממנחה ולמעלה (א) בערב יום טוב כמו בשבת [ה] שזהו מכלל הכבוד **ב** [ז] מיהו אם ערב יום טוב שבת יכול לקייים סעודה (ב) שלישית ויאכל מעט פת לכבוד יום טוב [ז] ג*) ומצוה לגם פת בערב יום טוב לכבוד יום טוב כמו בערב שבת כמו שנתבאר לעיל סימן רמ"ב ד*): ד [ח] [ג] **וחייב לבצוע על שתי כברות** ה [ט] **ולקבוע כל סעודה ג על** (ג) **היין** ו ד (ד) [י] **ובגדי יום טוב יהיו טובים (כשל) [משל]** ז [ו]סעודה ז) שלישית אסור לאכול קודם מנחה גדולה [סימן רלא סעיף ב], לכן כתב דיכול לאכול אחר מנחה. אבל אנן קיימא לן דמותר לאכול עד מנחה קטנה כמו שכתוב סימן רמ"ט [סעיף ב], אם כן יעשה סעודה שלישית קודם מנחה קטנה, עיין סימן רל"א [סעיף ב-ג], ואם שכח לעשותה קודם יעשנה אחר כך. ופשוט דסעודת מילה מותר כמו שכתוב סימן רמ"ט [שם בהגה]. ועיין סימן רנ"א דאסור לעשות מלאכה אחר מנחה. מייב